شرحی بر مرکز انتقال نفت قره چمن و فعالیت های آن

نفت نگین سیاه در دل کوه‌های بزقوش

سیدعلی ساعتچی | ترکمنچای، یکی از قدیمی‌ترین شهرهای میانه است و گفته می‌شود که تاریخ آن به دوران سلجوقیان و اتابکان بازمی‌گردد. از آثار باستانی این شهر تاریخی، می‌توان به تپه باستانی بروانان در یک کیلومتری جنوب غرب روستای صومعه علیا و تپه خاکستر (کول تپه به زبان ترکی آذربایجان) که در یک کیلومتری شرق این شهر قرار دارد، اشاره کرد. ترکمنچای با عطر آویشن و شیرین‌بیان، همچنین گل خطمی و کتیرایش زبانزد است. درختان گردو و بادام کوهی، جلوه‌ای دوچندان به ترکمنچای بخشیده‌اند و درختان گلابی، زردآلو و سیب آن نیز کام هر رهگذری را که سری به این شهر زده باشد، شیرین می‌کند. کارگاه‌های ریسندگی و موزاییک‌سازی از صنایع فعال ترکمنچای است و جوانان ساکن در آن برای گذران زندگی و تامین معاش، روزهای خود را با کار کردن در این واحدهای صنعتی سپری می‌کنند. اما در میان همه اینها و در دل این شهر، چهارمین مرکز انتقال نفت منطقه شمال غرب به فعالیتی مستمر مشغول است؛ فعالیتی که به واسطه آن نفت خام، این ماده ارزشمند به نقاط دوردست انتقال می‌یابد تا چرخ های صنعت و اقتصاد کشور روان بچرخند و از این گردش روان، شماری منتفع شوند. گزارش پیش‌رو نگاهی دارد به این مرکز و فعالیت‌های متعدد آن برای انتقال ایمن، مستمر و پایدار فراورده‌های نفتی به نقاط مصرف.

هرگاه نامی از ترکمنچای به میان می آید، عهدنامه‌ای با همین عنوان که برگی ننگین در تاریخ قراردادهای ایران در دوران سلطنت قاجاریه است، به ذهن متبادر می‌شود؛ عهدنامه‌ای مشتمل بر ۱۶ فصل که فتحعلی‌شاه قاجار، حاکم بی‌درایت وقت به واسطه آن قسمت‌هایی از خاک کشور از جمله ایروان، نخجوان و بخشی از تالش را دودستی تقدیم بیگانه کرد؛ اما به دور از این خاطره تلخ تاریخی، ترکمنچای نام شهری است کوهستانی و زیبا در بخش ترکمنچای شهرستان میانه در آذربایجان شرقی، شهری در دامنه‌های جنوبی کوه‌های بزقوش با هوایی که دل و جان آدمی را به وجد می آورد و سرمای فرحبخش کوهستانی‌اش، دل‌های مرده را زنده و با طراوات می‌سازد.

قره‌چمن در دل ترکمنچای

قره‌چمن، چهارمین مرکز انتقال نفت شرکت خطوط لوله و مخابرات نفت منطقه شمال غرب، محصور در گندمزار طلایی است که هر صبح خورشید را به زمین فرامی خواند تا کارکنان، زیبایی‌های دوچندانش را به نظاره بنشینند. مساحت این مجموعه ۱۹ هکتار است که ۱۰ هکتار آن را بخش مسکونی، ۵ هکتار را فضای سبز و بقیه را نیز محوطه صنعتی تشکیل می‌دهند. این مرکز که همچون گوهری در شهر ترکمنچای قرار گرفته، وظیفه انتقال نفت، این ماده ارزشمند را به سایر شهرها به عهده دارد تا در کورسوی چراغ ساکنان بدمد و شب‌های تارشان را روشن و اجاق زندگی‌شان را گرم کند، چنان گرمای مطبوعی که زیبایی‌ها و روشنای زمستان را بتوان معنا کرد. زمین‌های کشاورزی که بیشتر محصولشان گندم است. مرکز انتقال نفت قره‌چمن را به‌گونه‌ای احاطه کرده‌اند که وقتی قدم بر محوطه‌اش می گذاری، آن را مملو از گل‌های رز با عطری دل‌انگیز که هرگز از بوییدنش سیر نمی‌شوی، می‌یابی. فاصله این مرکز تا مرکز انتقال نفت قبل خود (میانه) ۳۸ کیلومتر و از مرکز انتقال نفت ایدهلو حدود ۱۱۰ کیلومتر فاصله دارد و فاصله آن تا مرکز انتقال نفت و تاسیسات بعدی (تبریز) ۱۳۴ کیلومتر است. حوزه استحفاظی مرکز انتقال نفت قره‌چمن از کیلومتر ۴۶۰ شروع می‌شود و در کیلومتر ۵۵۴ خاتمه می‌یابد و خود این مرکز نیز در کیلومتر ۴۷۳ این مسیر ۹۴ کیلومتری واقع شده است. انتقال روزانه ۱۱۰ هزار بشکه نفت خام با ظرفیت ۷۵۰ مترمکعب در ساعت از خط ۱۶ اینچ ری– تبریز و ۶۰ هزار مترمکعب فراورده‌های نفتی اعم از بنزین معمولی و یورو، نفت سفید، نفتگاز معمولی، همچنین انتقال نفت‌های سبک و سنگین، حاصل تلاش کارکنان مرکز انتقال نفت قره‌چمن است. تامین نفت خام پالایشگاه تبریز و بخشی از خوراک پتروشیمی تبریز، تامین سوخت استان‌های شمال غرب کشور، همچنین سوخت‌رسانی به نیروگاه‌های اردبیل، ارومیه و تامین سوخت هواپیماهایی که در فرودگاه‌های این دو استان، نشست و برخاست می‌کنند از جمله وظایف مهمی است که مرکز انتقال نفت قره‌چمن، مزین به نام شهید بزرگوار کریمی عهده‌دار آن است.

جابه‌جایی انتقال ۱۰ میلیارد لیتر نفت خام و فراورده‌های نفتی

انتقال نفت خام و فراورده‌های نفتی در مرکز انتقال قره‌چمن به وسیله دو خط لوله ۱۶ و ۱۴ اینچ انجام می‌شود و از این طریق، سالانه افزون بر ۱۰ میلیارد لیتر نفت خام و انواع فراورده نفتی از این مرکز به مبادی مصرف انتقال می‌یابد که ۶ میلیارد و ۴۰۰ میلیون لیتر آن نفت خام و مابقی، فراورده‌های نفتی است. احداث خط لوله ۱۴ اینچ ری ـ تبریز در سال ۱۳۵۴ و به طول ۶۰۶ کیلومتر شروع شد و در سال ۱۳۵۶ به بهره‌برداری رسید. این خط لوله در ابتدا عهده‌دار انتقال نفت خام و تامین خوراک پالایشگاه تبریز بود؛ اما بنابر تغییراتی در سال ۱۳۷۲، خط لوله ۱۴ اینچ ری – تبریز از منیفولد اصلی جدا و در ابتدا با اتصال به دو دستگاه پمپ با نیروی محرکه توربین گازی از نوع رستون TA ۱۷۵۰ به عملیات تقویت فشار و انتقال انواع فراورده‌های نفتی اختصاص یافت. با انجام تغییراتی که در سال ۱۳۹۰ روی خط لوله ۱۴ اینچ ری– تبریز انجام شد، تقویت فشار فراورده در این خط، از طریق دو دستگاه توربین سولار سنتار MDG۴۰۰۰ که به صورت سری نصب شده‌اند، انجام می‌شود، به‌طوری که به هنگام عملیات انتقال، یکی از توربین‌ها فعال است و توربین دیگر نیز در حالت آماده قرار دارد.

مزیت‌ها و ویژگی‌ها

قره‌چمن با بهره‌گیری از توربین‌های برقی، یک تلمبه‌خانه و به عبارتی یک مرکز انتقال نفتی ـ برقی است که فناوری به کار گرفته شده در آن، این امکان را ایجاد کرده که در حالت گردش داخلی، نیازمند استارت اولیه نباشد که این مزیت مهمی برای تعمیر و نگهداشت چنین تاسیساتی به شمار می آید. ظرفیت بالای پمپاژ، سادگی بهره‌برداری، همچنین افزایش راندمان و کاهش مصرف انرژی، دیگر موارد مزیتی این نوع توربین‌ها و مرکز انتقال نفت قره‌چمن است. مرکز انتقال نفت شهید کریمی ترکمنچای (قره‌چمن) دارای پمپاژ فعال روی دو خط انتقال (۱۶ اینچ نفت خام و ۱۴ اینچ فراورده) است. پمپاژ نفت خام از طریق الکتروپمپ‌هایی انجام می‌شود که تامین کننده نیروی محرکه آنها، الکتروموتورهای KV ۶ با توان ۲/۱ مگاوات است. خط ۱۶ اینچ مرکز به طول ۶۰۷ کیلومتر در سال ۱۳۶۳ احداث شد و به مدت ۹ سال در اختیار شرکت گاز بود. این خط لوله در سال ۱۳۷۲ تحویل خط لوله نفت و با انجام تغییراتی در منیفولد آن، از توربین‌های سولار برای پمپاژ نفت خام استفاده شد تا اینکه درسال ۱۳۸۶ با نصب الکتروموتورهای جدید، عملیات پمپاژ نفت خام با استفاده از الکتروموتور که همچنان ادامه دارد، صورت گرفت. در بهمن ۱۳۹۹ نیز با نصب یک دستگاه الکتروموتور ۱/۱ مگاواتی روی خط ۱۴ اینچ انتقال فراورده که برای نخستین بار در مرکز انتقال نفت قره‌چمن به صورت پایلوت طراحی، نصب و راه‌اندازی شد، امکان استفاده از الکتروموتور روی این خط فراهم آمد. گام بعدی برنامه این است که یکی دیگر از توربین‌های یک سولار حذف شود و بهره‌برداری از الکتروموتور مصرف انرژی، هزینه تعمیرات و حتی حذف توقف‌های اضطرارای در فصول سرد سال به سبب افت فشار گاز کاهش یابد. بهره‌برداری از این تلمبه‌خانه در شهریور ۱۳۸۹ آغاز شده و در صورت بروز مشکل، امکان استفاده از توربین‌ها برای پمپاژ نفت خام نیز وجود دارد.

انتقال روزانه
110
هزار بشکه نفت خام با ظرفیت
750
مترمکعب در ساعت از خط
16
اینچ ری-تبریز و
60
هزار مترمکعب
فراورده‌های نفتی

امکاناتی برای خدمت‌رسانی به کارکنان

مرکز انتقال نفت قره‌چمن که وظیفه انتقال سالانه حدود ۱۰ میلیارد لیتر نفت خام و فراورده‌های نفتی را به عهده دارد، در دل کوهستان های ترکمنچای واقع شده است. این مرکز تا سال ۱۳۸۰ به صورت اقماری فعال بوده و پس از سال ۱۳۸۰ با تحویل خانه‌های سازمانی از شکل اقماری خارج شده است. شمار واحدهای مسکونی این مرکز ۲۶ دستگاه و واحد مهمانسرا با ظرفیت ۴۰ نفر از امکانات سکونتگاهی مناسبی برخوردار است؛ رستوان، درمانگاه به همراه یک دستگاه آمبولانس، نانوایی، سالن سینما، سالن ورزشی، پایگاه بسیج و پارک کوچکی که پذیرای کودکان ساکن در این مرکز انتقال است از جمله امکانات رفاهی مرکز انتقال نفت قره‌چمن به شمار می آیند. در شهرک سازمانی مرکز انتقال نفت قره‌چمن ۱۵ خانوار با توجه به شرایط نوبتکاری (شیفت) کارکنان ساکن هستند. همه مراحل عملیاتی این مرکز انتقال نفت از سوی ۵۳ نفر از کارکنان رسمی، پیمانی و قرارداد مستقیم که شبانه‌روز و صادقانه مشغول به خدمت هستند، انجام می‌شود. مرکز انتقال نفت قره‌چمن، آشپزخانه‌ای دارد که غذاهای لذیذ و معطری در آن طبخ می‌شود، به‌طوری که تا مدت‌ها با بخش هیپوتالاموس مغز همکارانی که به حکم ماموریت به این مرکز سفر می‌کنند، همراه است و خاطره‌ای می‌شود در بایگانی ذهنشان. یکی دیگر از موارد قابل توجه در این فضای صنعتی، فعالیت نانوایی است که بوی نان تازه‌اش هوش از سر می‌برد. آنقدر که سوغات سفر می‌شود برای خانواده کسانی که ماموریتی چند روزه به قره‌چمن دارند. درختان سیب ورودی این مرکز انتقال نفت، خود قصه‌ای دیگر است: آنقدر که یاد دیدنشان، شعر «لبخند پر از سیب تو زیباست_ آن سیب بهشتی که فقط دربه‌دری داشت» در ذهن‌ها تداعی و زمزمه وجود می‌شود.

مسؤولیت‌های اجتماعی

مرکز انتقال نفت قره‌چمن از نظر مسؤولیت اجتماعی ذاتی آن، در حوادث گوناگون طبیعی و غیرطبیعی پیشرو بوده و با استفاده از امکانات موجود مرکز و هماهنگی با مدیریت منطقه و معاونان سعی در رفع مشکلات مردم دارد که از جمله آن می‌توان کمک به اطفای حریق محصولات زراعی کشاورزان اطراف مرکز و نیز شهر ترکمنچای، کمک هر ساله به بازگشایی جاده اصلی شهر ترکمنچای در بارش‌های سنگین برف و بوران، کمک به بازگشایی هر ساله راه‌های روستایی و در بند برف و بوران و حضور بلافاصله‌ای همکاران و پزشکیار مرکز در زلزله آبان ۹۸ در روستای ورنکش که بازتاب زیادی در استان و نیز خط لوله داشت، اشاره کرد. بدیهی است، این مرکز هر آنچه را که در توان دارد برای کاهش آلام انسان‌های والامقام این محدوده انجام می‌دهد و آن را بر خود وظیفه می‌داند و چه تشکری بهتر از شادی آنها بعد از اینکه راهی باز و آتشی خاموش می‌شود و چه زیبا لبخند کودکی که با تلاش همکاران این مرکز و باز شدن جاده مسدود شده با برف و رسیدن آن به نزدیک‌ترین درمانگاه می آید و خستگی را از دل همه همکاران می‌زداید.